

Правнича допомога та захист у кримінальному процесі

Пропонований підручник являє собою унікальну працю – сучасну доктрину та системний аналіз з урахуванням новітнього законодавства України проблем правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.

Це перший в Україні підручник з нової дисципліни, у якому відповідно до програми підготовки магістрів за спеціальності «Право» з урахуванням змін до Конституції України 2016 р. та галузевого законодавства станом на 18 квітня 2018 року подано аналіз сучасного стану правової визначеності інституту захисту і правничої допомоги, розглянуто актуальні проблеми забезпечення ефективності правничої допомоги та застосування інституту захисту в сфері кримінального судочинства.

Значної уваги надано розгляду статусу захисника та представника, питань конкуренції правових норм, колізій і фікцій в процесуальному законодавстві, пов'язаних з регламентацією правничої допомоги та захисту, удосконалення правовідносин слідчих, детективів, прокурорів, слідчих суддів і захисників, розвитку юридичної визначеності інституту захисту та інших форм правничої допомоги, проблем теорії доказів і доказової діяльності сторони захисту, участі захисника в провадженні слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, питань захисту при затриманні особи, застосуванні арешту, домашнього арешту та інших запобіжних заходів, захисту при задіянні нових інститутів кримінально-процесуального права, зокрема при здійсненні захисту в суді присяжних, інституту судових дебатів тощо.

Внесено пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики його застосування.

Підручник розрахований передусім на студентів магістратури вищих юридичних навчальних закладів, що навчаються за спеціальністю «Право». Він буде слухним помічником аспірантам, викладачам і тим, хто прагне до поглибленого вивчення кримінального процесу, а також практичним працівникам правозахисних органів, слідчим, детективам, суддям, адвокатам, прокурорам.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

В. М. Тертишник

**ПРАВНИЧА ДОПОМОГА
ТА ЗАХИСТ
У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ**

Підручник

*За загальною редакцією доктора юридичних наук,
академіка Національної академії наук України Ю. С. Шемшученко.*

ІЄ ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

КИЇВ • 2018

УДК 343.13(477)(075)

T35

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпропетровського гуманітарного університету (Протокол №5 від 21.02.18)*

Рецензенти:

Корнієнко М. В. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, лауреат державної премії України в галузі науки і техніки;

Власова Г. П. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики ПНВЗ «Європейський університет»;

Азаров Ю. І. – кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ;

Дубівка І. В. – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ.

Тертишник В. М.

T35 Правнича допомога та захист у кримінальному процесі: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., академіка Національної академії наук України Ю. С. Шемшученко. – К.: Алерта, 2018. – 446 с.

ISBN 978-617-566-484-1

Пропонований підручник являє собою унікальну працю – сучасну доктрину та системний аналіз з урахуванням новітнього законодавства України проблем правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.

Це перший в Україні підручник з нової дисципліни, у якому відповідно до програми підготовки магістрів за спеціальності «Право» з урахуванням змін до Конституції України 2016 р. та галузевого законодавства станом на 18 квітня 2018 року подано аналіз сучасного стану правової визначеності інституту захисту і правничої допомоги, розглянуто актуальні проблеми забезпечення ефективності правничої допомоги та застосування інституту захисту в сфері кримінального судочинства.

Значної уваги надано розгляду статусу захисника та представника, питань конкуренції правових норм, колізій і фікцій в процесуальному законодавстві, пов'язаних з регламентацією правничої допомоги та захисту, удосконалення правовідносин слідчих, детективів, прокурорів, слідчих суддів і захисників, розвитку юридичної визначеності інституту захисту та інших форм правничої допомоги, проблем теорії доказів і доказової діяльності сторони захисту, участі захисника в провадженні слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, питань захисту при затриманні особи, застосуванні арешту, домашнього арешту та інших запобіжних заходів, захисту при задіянні нових інститутів кримінально-процесуального права, зокрема при здійсненні захисту в суді присяжних, інституту судових дебатів тощо. Внесено пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики його застосування.

Підручник розрахований передусім на студентів магістратури вищих юридичних навчальних закладів, що навчаються за спеціальністю «Право». Він буде слухним помічником аспірантам, викладачам і тим, хто прагне до поглибленого вивчення кримінального процесу, а також практичним працівникам правозахисних органів, слідчим, детективам, суддям, адвокатам, прокурорам.

УДК 343.13(477)(075)

ISBN 978-617-566-484-1

© Тертишник В. М., Шемшученко Ю. С. 2018,
© Видавництво «Алерта», 2018.

ВСТУП

*«Тепер, коли ми навчилися
літати по повітрю, як птаці,
плавати під водою, як риби,
нам не хватає тільки одного:
навчитися жити на землі, як люди».*
(Бернард Шоу)

У країна ставить за мету реалізувати в суспільних відносинах багатогранну і шляхетну ідею правової держави, важливою складовою якої є забезпечення верховенства права у сфері правосуддя. Судово-правова реформа в Україні зробила певні кроки в даному напрямі, але не забезпечила цілісної доктрини демократичного судочинства, чіткої юридичної визначеності правових інститутів, якості кримінально-процесуальних норм, створення простої, виваженої та ефективної процесуальної форми правосуддя. Зміни в законодавстві та організації його виконання потребують комплексного аналізу процесуальних проблем, взагалі та проблем правничої допомоги і захисту, зокрема.

Реалізація в кримінальному процесі принципу змагальності сторін потребує чіткого юридичного визначення функції правничої допомоги та засобів її здійснення в кримінальному процесі, розбудови кримінально-процесуальної форми судочинства на основі балансу приватних і публічних інтересів.

Інститут захисту в кримінальному процесі не отримав належного юридичного визначення. Регламентації діяльності захисника приділено в чинному КПК України мізерно мало уваги, а норми чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» часто опиняються якщо не в протиріччі, то в конкуренції з нормами КПК України та міжнародних правових актів, не позбавлені юридичних фікцій і колізій, що надто ускладнює виконання функції захисту.

Недостатньо чітке визначення функції захисту і правничої допомоги, засобів і форм надання правничої допомоги в кримінальному процесі посилюється наявними юридичними фікціями, недо-

статньою логікою та термінологічними вадами закону, що знижує ефективність усієї кримінально-правової діяльності.

Юристу в наш час як ніколи, а захиснику тим паче, потрібно мати силу, волю, мудрість, мужність і знання, щоб розумно відповісти добром на добро й справедливістю на зло. Правозахисна діяльність стає мистецтвом в сфері юридичної діяльності «*Ars est celare artem*» – «Дійсне мистецтво полягає в тому, щоб зробити його непомітним».

У роботі здійснюється комплексний аналіз доктринальних проблем правничої допомоги та захисту у сфері кримінального процесу, подані пропозиції щодо визначення статусу правничого повіреного, як особи, що має надавати юридичну допомогу свідку, запропонована концептуальна модель інституту правозахисного розслідування, внесені пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики його застосування.

Безумовно, що розкрити усі «секрети» і технології захисту в одній цій книзі неможливо. Автори, наскільки це допустимо, звертають увагу на основні найбільш значимі фактори, які можливо використати захиснику для акцентуації своїх зусиль щодо надання ефективної професійної правничої допомоги, інколи показуючи лише напрямок чи квінтесенцію захисної стратегії.

Той, хто взяв до рук цю книгу, хай пам'ятає слушну думку Я. Б. Княжнина, який зазначав, що «читається трояким чином: перше, читати і не розуміти; друге, читати і розуміти; третє, читати і розуміти навіть те, що не є написаним». Успіхів вам, творчого нахнення і удачі, дорогі учні, на тернистому шляху пізнання і боротьби за справедливість.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

ГЛАВА 1.

СТАНОВЛЕННЯ ДОКТРИНИ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

§ 1. Концепт доктрини правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.....	5
§ 2. Становлення і розвиток інституту правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.....	15
§ 3. Міжнародні стандарти забезпечення ефективності інституту правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.....	32
§ 4. Досвід європейських країн в розбудові інституту правничої допомоги та захисту в кримінальному процесі.....	68
Нормативні акти.....	79
Література.....	81

ГЛАВА 2.

ФОРМИ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

§ 1. Функція захисту у змагальному кримінальному процесі.....	83
§ 2. Проблеми застосування інституту правничої допомоги щодо свідка, заявника та інших учасників кримінального процесу, які не є сторонами кримінального провадження.....	90
§ 3. Представництво потерпілого, цивільного позивача і відповідача у кримінальному процесі.....	100
Нормативні акти.....	107
Література.....	108

ГЛАВА 3.

ЗАХИСНИК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

§ 1. Поняття захисника, визначення кола осіб, які допускаються до виконання функції захисту, та проблема конкуренції правових норм.....	110
§ 2. Обов'язкова участь захисника та обставини, що виключають участь захисника у справі.....	123

§ 3. Реалізація в кримінальному провадженні права особи на безоплатну правничу допомогу	129
§ 4. Процесуальний статус захисника у кримінальному процесі.....	134
§ 5. Гарантії діяльності захисника.....	140
Нормативні акти.....	147
Література.....	148

ГЛАВА 4.

ЗАХИСТ НА ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ

§ 1. Право підозрюваного на захист та форми і засоби його реалізації.....	150
§ 2. Захист при затриманні та допиті підозрюваного	166
§ 3. Стратегія і тактика захисту	188
§ 4. Доказова діяльність захисника та проблеми становлення інституту правозахисного розслідування	205
§ 5. Позиція захисту при застосуванні інститутів слідчих дій	223
§ 6. Захист при повідомленні про підозру та проблеми спростування підозри	284
§ 7. Захист при обранні та застосуванні запобіжних заходів.....	297
§ 8. Діяльність захисника на етапі закінчення досудового слідства	313
§ 9. Доктрина захисту при застосуванні інститутів угод у кримінальному провадженні.....	323
Нормативні акти.....	337
Література.....	337

ГЛАВА 5.

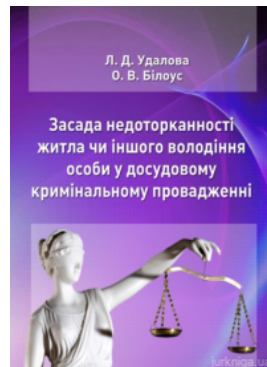
ЗАХИСТ ОБВИНУВАЧЕНОГО В СУДІ

§ 1. Захист в суді першої інстанції	342
§ 2. Захисна промова захисника та його участь в судових дебатах.....	371
§ 3. Участь захисника в суді апеляційної та касаційної інстанції	397
§ 4. Виправдання підсудного та правничу допомога при застосуванні інституту реабілітації.....	421
Нормативні акти.....	438
Література.....	439

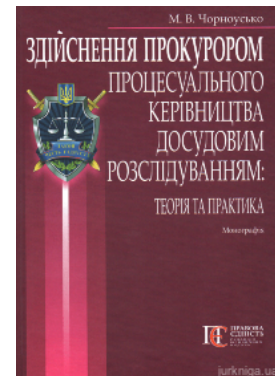
Книги, які можуть вас зацікавити

Лікарська таємниця в кримінальному процесі України

Засада недоторканності житла чи іншого володіння особи у досудовому кримінальному провадженні

Здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням: теорія та практика

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика

Початок кримінального провадження: поради адвоката

Доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності,...

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →